

ПРОЄКТ ВСЕОСЯЖНОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО БОРТЬБУ З АКТАМИ ПІРАТСТВА НА МОРІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ МОРЕПЛАВСТВА**DRAFT COMPREHENSIVE CONVENTION ON THE SUPPRESSION OF ACTS OF PIRACY AT SEA AS A TOOL FOR ENSURING MARITIME SECURITY**

**Шпакович О.М., д.ю.н., професор,
професор кафедри порівняльного і європейського права**

*Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Пристапа А.А., студентка І курсу магістратури

*Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

У науковій статті досліджено проблематику правового регулювання протидії, запобігання та боротьби із морським піратством – злочину транснаціонального характеру сучасного міжнародного права в призмі аналізу проекту Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі, представленого делегацією України, її положень в доповнення та розширення чинної системи міжнародно-правових договірних механізмів боротьби з піратством. Україна, як й інші держави міжнародного співтовариства, потерпає від морського піратства та нападів на морі, а правовий інструмент, який би консолідував дії країн і передбачав превентивні заходи із протидії останньому наразі остаточно не сформований – це й окреслює актуальність дослідження положень проекту Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі, спрямованого на розширення Конвенції ООН з морського права від 1982 року. Дана наукова стаття спрямована на розв'язання ряду головних проблем та завдань в контексті міжнародного піратства на морі, зокрема: сфери застосування, криміналізації піратства та відмивання доходів від злочинів, юрисдикції держав-учасниць щодо злочину піратства, розкритих у змісті проекту Всеосяжної конвенції в порівняльному аспекті відносно Конвенції ООН 1982 року тощо.

У статті подано короткий начерк формування правової бази протидії піратству в історичній парадигмі; проаналізовано діючі інструменти регулювання. Проведено порівняльно-правовий аналіз понять «піратство», «піратське судно», «піратський літальний апарат» та інших понять, якими доповнено проект Всеосяжної конвенції відносно Конвенції 1982 року. Подано розширене визначення «піратства» та актів, що відносяться до піратства, введено терміни «організована злочинна піратська група», «доходи від злочину піратства», «основне правопорушення», «конфіскація» та інші, згідно проекту Всеосяжної конвенції. Розкрито новацію створення Спеціального суду в справах про морське піратство.

За результатами дослідження проаналізовано пропозиції України в положеннях проекту Всеосяжної конвенції ООН про боротьбу з актами піратства на морі в доповнення та розширення Конвенції ООН з морського права; розкрито суть ефективних засобів попередження, запобігання та боротьби з актами піратства в рамках проекту. У статті вперше сформовано превентивні заходи боротьби з піратством за Проектом Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі.

Ключові слова: піратство на морі, Конвенція ООН з морського права, проект Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі, міжнародне морське право, акти піратства, злочин піратства, Конвенція про відкрите море, збройні напади.

The research article examines the issues of legal regulation of countering, preventing and combating maritime piracy, a transnational crime under modern international law in the light of the analyzing the Draft comprehensive convention on the suppression of acts of piracy at sea presented by the delegation of Ukraine, and its provisions in addition to and in expansion of the current system of international legal treaty mechanisms for combating piracy. Ukraine, like other States of the international community, suffers from maritime piracy and attacks at sea, and a legal instrument that would consolidate the actions of countries and provide for preventive measures to counter the latter has not yet been finally formed – this outlines the relevance of the research of the provisions of the Draft comprehensive convention on the suppression of acts of piracy at sea, aimed at expanding the 1982 UN Convention on the Law of the Sea. This scientific article aims to address a number of key issues, problems and challenges in the context of international piracy at sea, in particular: the scope of application, criminalization of piracy and of the laundering of proceeds of crime, jurisdiction of States parties over the crime of piracy, revealed in the content of the Draft comprehensive convention in a comparative aspect regarding the 1982 UN Convention, etc.

The article provides a brief outline of the formation of the legal framework for countering piracy in the historical paradigm; the authors analyze the existing regulatory instruments. A comparative legal analysis of the concepts of «piracy», «pirate ship», «pirate aircraft» and other concepts that supplement the Draft comprehensive convention in regard to the 1982 Convention is carried out. The authors provide an expanded definition of «piracy» and acts related to piracy, introduces the terms «organized criminal pirate group», «proceeds of the crime of piracy», «predicate offense», «confiscation» and others, in accordance with the Draft comprehensive convention. The authors reveal the innovation of establishing a Special Court for Maritime Piracy.

According to the results of the research, the proposals of Ukraine in the provisions of the Draft comprehensive convention on the suppression of acts of piracy at sea in addition to and in expansion of the UN Convention on the Law of the Sea were analyzed; the essence of effective means of preventing, warning and combating acts of piracy under the Draft is revealed. The research article first formulates preventive measures to combat piracy under the Draft comprehensive convention on the suppression of acts of piracy at sea.

Key words: piracy at sea, UN Convention on the Law of the Sea, Draft comprehensive convention on the suppression of acts of piracy at sea, international maritime law, acts of piracy, crime of piracy, Convention on the High Seas, armed attacks.

Міжнародне право та доктрина, актуалізуючи поряд денний, визначають піратство, збройне пограбування суден та іншу незаконну морську діяльність – нагальною проблемою сучасної науки міжнародного морського права, широко відомої зі стародавніх часів.

Первинним документом, який фактично підтвердив існування піратства – напис на глиняній табличці – сягає періоду правління Аменхотепу IV Ехнатона, фараона-

реформатора Єгипту 1350 років до н.е. [1]. Пронизуючи античність, середні віки, піратство норманнів (вікінгів), віталійців, а також лікерелерів, а в добу великих географічних відкриттів набуло поширення каперство та корсари й від початку ХХІ століття не набувало подальшого розмаху в порівняльному контексті, не в останню чергу завдячуючи актам, що приймалися, як національного, так й міжнародного характеру, державами, зокрема: Закон «Ап

Act for the Punishment of Pirates and Robbers of the Sea» від 1536 року, ухвалений в Англії до прикладу національної юрисдикції [2, с. 2–3]; у 1926 році Комітетом Ліги Націй було розроблено проєкт Конвенції у боротьбі з піратством на міжнародному рівні – «Проект положень Гауди про боротьбу з піратством»; згодом створено «Гарвардський проєкт конвенції щодо піратства» у 1932 році [3, с. 37–39]; чинні міжнародні договори, що регламентують питання актів піратства та збройних пограбувань: Конвенція з відкритого моря 1958 року – взята за основу Конвенції ООН з морського права від 1982 року відносно актів піратства; й Конвенція про боротьбу з незаконними актами, скерованими проти безпеки морського судноплавства від 1988 року [4, с. 8–9]. Наразі спостерігається поступове скорочення піратських нападів на судна у порівнянні із попередніми роками, однак їх поширеність залишається значною.

У відповідності до відомостей, поданих у щомісячних доповідях про піратство Міжнародною морською організацією, за січень 2023 року здійснено 10 збройних піратських нападів, один з яких – в міжнародних водах; 4 – в територіальних водах; 5 – в районі порту [5]. Доповідь, представлена ІМО за лютий 2023 року, відзначає 13 актів піратства та збройних пограбувань, дев'ять з яких – в міжнародних водах; чотири – в районі порту [6]. У порівняльному контексті, ІМО у своїй щомісячній доповіді про піратство за вересень 2023 року відзначила, що впродовж місяця зафіксовано 8 актів збройних піратських пограбувань, з яких один акт піратства – в територіальних водах держави; 8 – в районі порту [7]. Динаміка актів піратства змінюється, однак протидія їм залишається на порядку денному повсякчас.

Україна неодноразово потерпала від актів піратства на морі, зокрема: захоплення українського судна «Фаїна»; вантажного судна «Viking Diamond», контейнеровоза «MSC Talia F», танкера «Cargasao Trader» на борту яких перебували громадяни України [8].

Уряд України підготував для розгляду державами-членами Об'єднаних Націй проєкт Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі, направивши лист на ім'я Генерального Секретаря ООН від 1 жовтня 2010 року на 65 сесії ГА ООН, що є узагальненням та компіляцією міжнародних інструментів у забезпеченні ефективних засобів задля запобігання, попередження та боротьби із актами піратства на морі [9; 10]. Варто провести аналіз суті змісту пропозицій України проєкту конвенції наступних позицій:

До аналізу положень Проєкту, що доповнюють/розширюють Конвенцію ООН з морського права 1982 року відносно визначення піратства:

Конвенція ООН з морського права від 10 грудня 1982 року визначає: 1) поняття піратства (ст. 101); встановлює обов'язки держав (ст. 100); кваліфікує піратські дії військового корабля, державного судна або державного літального апарату, екіпаж якого підняв закат (ст. 102); окреслює понятійний апарат піратського судна та піратського літального апарату (ст. 103); питання національності піратського морського судна та відповідного літального апарату (ст. 104); порядок та право на їх захоплення (ст. 105); відповідальність за безпідставне захоплення морського судна або літального апарату за підозрою в піратстві (ст. 106), можливість суден та літальних апаратів здійснювати захоплення за піратство (ст. 107), право на огляд піратських суден (ст. 110) [11]. Правові норми та детермінанти, викладені в Конвенції з морського права від 1982 року були обумовлені змістом положень Конвенції про відкрите море, прийнятої 1958 року, деякі з положень якої прямо та безпосередньо відтворюють останню [12].

Проєкт Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі, як окремих міжнародний договір метою та цільовим призначенням визначає сприяння співпраці

держав у більш ефективному запобіганні піратству, проголошеному як одного із типів транснаціональної організованої злочинності, а також протидії останньому. Конвенція ООН з морського права 1982 року регламентує питанням в рамках дев'яти статей: ст. 100–107, 110 щодо боротьби із актами піратства. Проєкт Конвенції, у свою чергу, налічує близько 52 статей, що вказує на широке різноманіття правових питань, що можуть бути врегульовані шляхом схвалення та відкриття для підписання державами договору [11].

Порівняльно-правовий аналіз поняття піратства, піратського судна й піратського літального апарату та інших визначень за Конвенцією ООН від 1982 року та проєкту Всеосяжної конвенції від 2010 року:

Визначення поняття «Піратство» розширюється проєктом Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі відносно положень Конвенції 1982 року: по-перше, піратством також вважається будь-яка спроба проникнути та висадитися на судно, чи на борт судна зі злочинною метою вчинити будь-який неправомірний акт насильства, затримання або будь-який грабіж, що здійснюється з особистими цілями екіпажем або пасажиром будь-якого приватновласницького судна або приватновласницького літального апарату у відкритому морі або в місці поза юрисдикцією будь-якої держави (*доповнення до п. а) ст. 101 Конвенції 1982*). По-друге, розширює співучасть в піратстві з діяння, яке є підбурюванням та свідомого сприяння вчиненню акта піратства, доповнюючи співучасть пособництвом й спонукуванням до здійснення дій (*розширення п. с) ст. 101 Конвенції 1982*). По-третє, розширює поняття піратства шляхом визнання будь-якої дії, попередньо визначеної як акт піратства, якщо вона навмисне вчинена структурно оформленою чи організованою злочинною піратською групою за змовою про скоєння злочину піратства з корисливих мотивів, а також фактичного вчинення одним із учасників змови будь-якої дії, спрямованої на втілення такої змови в дійсність; або за активної участі будь-якої особи, що належить до такої групи, щодо вчинення злочину чи дії, що сприятиме досягненню злочинної мети оформленої або організованої злочинної піратської групи, й охоплює таку дію (співучасть), як процедура виконання приготувань, керівництво та надання порад й рекомендацій щодо вчинення злочину піратства (*доповнення до п. d) ст. 101 Конвенції*) [10].

Дефініція термінології «Піратське судно або піратський літальний апарат» є рівно автентичною, зміст положень якого співвідноситься з п. 2 ст. 2 Проєкту Конвенції та Конвенції ООН з морського права від 1982 року [10; 11].

Проєкт Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі доповнює положення Конвенції 1982 року визначаючи значення термінів «Структурно оформлена група» за ч. 3 ст. 2 Проєкту Конвенції; «Організована злочинна піратська група» за ч. 4 ст. 2 Проєкту; «Основне правопорушення» за ч. 5 ст. 2 Проєкту Всеосяжної конвенції; «Доходи від злочину піратства» за ч. 6 ст. 2 Проєкту Конвенції; «Конфіскація» за ч. 7 ст. 2 Проєкту; «Майно» за ч. 8 ст. 2 Проєкту; «Вилучення» за ч. 9 ст. 2 Проєкту Всеосяжної конвенції від 1 жовтня 2010 року [10].

Повноваження на захоплення суден за акти піратства на морі були вельми розширені проєктом Всеосяжної конвенції на протигагу Конвенції ООН з морського права. Так, зобов'язання держав доповнюються в контексті: по-перше, вжиття державами-учасницями заходів, що можуть знадобитися для наділення її військових кораблів або військових літальних апаратів повноваженнями захоплення, водночас незалежно від дійсної чи можливої національності/реєстрації судна чи літального апарату, що зазнає піратського нападу; по-друге, розширює зобов'язання держав відносно застосування заходів для наділення посадових осіб останньої правовими та юридичними повноваженнями відразу розпочати розслідування злочину піратства

(ст. 12 Проекту доповнює ст. 107 Конвенції ООН з морського права) [10].

Положення Проекту Конвенції 2010 р., запропонованого Урядом України, що співпадають з Конвенцією ООН від 1982 р. і тотожні за змістом:

Обов'язок держав у співробітництві з метою припинення та запобігання піратства, принцип, викладений як в Проекті Конвенції в преамбулі та статтях 1, 21, а також ст. 24 щодо міжнародного співробітництва з метою конфіскації, так й в Конвенції з морського права у статті 100. Однак, визначаючи обов'язок співпраці країн у *запобігання піратству* – за Проектом Конвенції; та обов'язок у співробітництві максимально можливою мірою з *припинення піратства* – Конвенція з морського права [10; 11].

Положення національності піратського судна чи піратського літального апарату, збереження або втрати їх національності тотожне за змістом тезам, закріпленим у статті 8 Проекту Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі від 2010 року та статті 104 Конвенції ООН з морського права від 1982 року [10; 11].

Питання права держави на захоплення піратського судна або піратського літального апарату у відкритому морі або в будь-якому іншому місці поза юрисдикцією будь-якої держави, що було попередньо захоплене за допомогою піратських дій й наразі безпосередньо перебуває під контролем та керівництвом піратів із правом арештувати осіб та захопити майно, що перебувають на судні чи принагідному піратському літальному апараті. Дані положення рівнозначні та тотожні за змістом до ст. 10 Проекту Конвенції та ст. 105 Конвенції ООН від 1982 року [10; 11].

Регламентація відповідальності за безпідставне захоплення судна чи літального апарату за підозрою в піратстві, що закріплює належну відповідальність держави за шкоду й збитки, встановлюються ст. 11 Проекту й ст. 106 Конвенції 1982 р. [10; 11].

Право на огляд судна за наявності об'єктивних підстав підозрювати, що таке судно може здійснювати акти піратства, зберігається тільки за воєнними кораблями – цей принцип ідентично викладений в ст. 9 Проекту та ч. 1 ст. 110 Конвенції ООН від 1982 р. [10; 11].

Нові положення проекту Всеосяжної конвенції, що додають та розширюють визначення актів піратства на морі, викладених в Конвенції ООН з морського права:

Проект Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі від 1 жовтня 2010 року істотно розширив зміст та суть застосування ефективних засобів попередження, запобігання та боротьби з актами піратства з метою забезпечення безпеки морського судноплавства.

Проект Конвенції налічує 52 статті, глава перша щодо заходів на національному рівні та міжнародного співробітництва розширило і доповнило Конвенцію ООН 1982 року наступним: «Сфери застосування» Проекту Конвенції у ст. 3; «Захист суверенітету» у ст. 4; «Криміналізація піратства» у ст. 5; Обов'язок «Криміналізації відмивання доходів від злочинів» у ст. 6; «Заходи боротьби з відмиванням коштів» у ст. 7; «Повідомлення» державою-учасницею відомості ІМО щодо захоплення воєнним судном чи літальним апаратом піратського судна чи літального апарату відповідно у ст. 13; «Процедура розслідування» у ст. 15; «Юрисдикція держав-учасниць щодо злочину

піратства» у ст. 14; Питання «Спільних розслідувань» у ст. 16; Нові положення відносно низки процесуальних питань щодо принципів, процедури екстрадиції, видачі та співробітництва визначені в ст. 17–22, 24, 25; «Конфіскація доходів від злочину піратства та вилучення майна» у ст. 23 Проекту Всеосяжної конвенції [10].

Цілковитою новацією виступає пропозиція України щодо створення **Спеціального суду в справах про морське піратство**, виражена в статті 18 главі 1 та у статтях 26–49 глави 2 викладено привила процедури та функціонування інституційного механізму: заснування Спеціального суду, юрисдикція органу, особиста кримінальна відповідальність (ст. 28), положення щодо паралельної юрисдикції (ст. 30), передача справ, організація суду, правила процедури та доказування, робота Секретаріату, покарання та рішення, тощо [10].

Превентивні заходи для боротьби з піратством за проектом Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі:

Міжнародне співтовариство з метою ефективного запобігання та протидії піратству як одному з видів організованих транснаціональних злочинів, в площині Проекту Конвенції розроблені превентивні заходи боротьби: 1. Криміналізація піратства держави-учасницями конвенції шляхом прийняття законодавства та інших заходів задля констатації діянь, що кваліфікуються піратством за Проектом Конвенції на національному рівні, згідно ст. 5; 2. Криміналізація відмивання доходів від злочинів піратства, керуючись ст. 6; 3. Заходи боротьби з відмиванням коштів, на підставі ст. 7; 4. Укладення угоди про передачу затриманих осіб іншим державам-учасницям, згідно ст. 17; 5. Співпраця у запобіганні піратству на підставі ст. 21; 6. Порядок конфіскації доходів від злочину піратства та вилучення майна на національному рівні, згідно ст. 23 проекту Всеосяжної конвенції [10].

Висновки. Забезпечення попередження, запобігання та боротьби із актами піратства на морі потребує уніфікації правових норм, що їх регулюють, як з метою застосування превентивних заходів у боротьбі з останніми, так й для запровадження процедури криміналізації таких дій на національному рівні. Особливої ваги набуває створення судового органу, юрисдикція якого поширюватиметься на злочини піратства, зважаючи на його історичну природу і відсутність положень у Римському статуті МКС відносно актів піратства, не в останню чергу зумовлене тим, що злочин піратства – транснаціональний, а не міжнародний. Таким чином, провідним інструментом постає проєкт Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі. Перспективою подальших досліджень є аналіз віднесення злочину піратства до категорії міжнародних злочинів, злочинів проти міжнародного права *stricto sensu* відносно його дійсної позиції у міжнародному праві як злочину міжнародного характеру – транснаціонального. Вперше сформовано превентивні заходи боротьби з піратством за проектом Всеосяжної конвенції про боротьбу з актами піратства на морі. Подальшого вивчення потребує питання створення Спеціального суду в справах про морське піратство, який би відіграв вагомий роль в притягненні до індивідуальної кримінальної відповідальності осіб, винних в актах піратства та відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Vallar C. Ancient Piracy. Pirates and Privateers: the History of Maritime Piracy. 2009. URL: <http://www.cindyvallar.com/ancientpirates.html> (дата звернення: 06.11.2023).
2. Arnell P. Law across borders: introduction. *Law Across Borders: The Extraterritorial Application of United Kingdom Law: 1st Edition* / P. Arnell. Abingdon, 2011. P. 1-22.
3. Geiss R., Petrig A. Piracy and Armed Robbery at Sea: The Legal Framework for Counter-Piracy Operations in Somalia and the Gulf of Aden: 1st Edition. Oxford, 2011. 384 p.
4. Anyanova E. Piracy in Modern International Law. *Global Peace and Security / N. Chivasa. IntechOpen*. 2022. P. 1–20. URL: <https://www.intechopen.com/online-first/84144> (дата звернення: 07.11.2023).

5. International Maritime Organization (IMO). Piracy monthly report January 2023. 2023. URL: <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/OurWork/Security/Documents/Piracy%20monthly%20report%20January%202023.pdf> (дата звернення: 31.10.2023).
6. International Maritime Organization (IMO). Piracy monthly report February 2023. 2023. URL: <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/OurWork/Security/Documents/Piracy%20monthly%20report%20February%202023.pdf> (дата звернення: 31.10.2023).
7. International Maritime Organization (IMO). Piracy monthly report September 2023. 2023. URL: <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/OurWork/Security/Documents/Piracy%20monthly%20report%20September%202023.pdf> (дата звернення: 31.10.2023).
8. Завальнюк І. Скільки українських моряків постраждали від піратів у 2020 році. *Ua.News*. 2021. URL: <https://ua.news/ua/ukraine/skolko-ukraynskuh-moryakov-postradaly-ot-pyratov-v-2020-godu> (дата звернення: 01.11.2023).
9. Делегація України представила проєкт Всеосяжної конвенції по боротьбі із актами піратства на морі, розроблений Міністерством закордонних справ України. *Міністерство закордонних справ України*. 2010. URL: <https://mfa.gov.ua/news/763-delegacija-ukrajini-predstavila-projekt-vseosyazhnoji-konvenciji-po-borotybi-z-aktami-piratstva-na-mori-rozroblenij-ministerstvom-zakordonnih-sprav-ukrajini> (дата звернення: 03.11.2023).
10. Letter dated 1 October 2010 from the Permanent Representative of Ukraine to the United Nations addressed to the Secretary-General: Draft comprehensive convention on the suppression of acts of piracy at sea. *United Nations General Assembly*. New York, 2010. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/570/06/PDF/N1057006.pdf?OpenElement> (дата звернення: 05.11.2023).
11. The United Nations Convention on the Law of the Sea and of the Agreement on the Implementation of Part XI thereof – United Nations Convention on the Law of the Sea. *Official Journal of the European Communities*. 1998. № L 179/3. P. 3–134.
12. United Nations. Convention on the High Seas. Done at Geneva, On 29 April 1958. *Treaty Series*. 1964. Vol. 450. № 6465. P. 82–103.